

4. Nils Trosners dagbok

3.1 Sammendrag med beskrivelse av dokumentet

3.1.1. Krigshverdagen til sjøs tidlig på 1700-tallet, ført i pennen av en norsk matros, finnes bare overlevert i én beretning: Nils Trosners dagbok.

Nils Trosner, eller Nils Danielsen Trosnavåg som han egentlig het, ble født i Bokn nord for Stavanger i 1685. Han tjenestegjorde som matros på flere skip i den dansk-norske fellesflåten under den store nordiske krig. Her førte han dagbok i årene 1710–1714. Da han ble dimittert, tok han dagboken med seg hjem. Siden gikk boken fra hånd til hånd inntil den kom til Riksarkivet i 1883.

I dagboken forteller Nils Trosner om hvordan en vanlig sjømann opplevde krigen. Til matros å være var han svært dyktig til å skrive, og han var også en god tegner. Det han noterte ned fra dag til dag, illustrerte han i marginen på hver eneste side med små tegninger, til dels fargelagte. Dagboken fyller to bind og er på vel 800 sider. Det er en nesten ufattelig prestasjon når vi tar i betraktning de trange og vanskelig forholdene til sjøs.

Dagboknotatene og tegningene gir innblikk i mange sider av livet om bord: om arbeidsoppgaver, avstraffelser for forsømmelse i tjenesten, sykdom og død, værforhold, sjøslag og forholdet til overordnede. Det som ble fortalt mann og mann imellom om krigens gang og storpolitikken, skrev Nils også ned, i likhet med historier om overnaturlige hendelser.

3.2 Opplysninger om søker

3.2.1. Søkers navn: Riksarkivet

3.2.2. Tilknytning til den nominerte dokumentarven: Riksarkivet eier dagboken.

3.2.3. Ansvarlig for nominasjonsprosessen: avdelingsdirektør Øyvind Ødegaard, Riksarkivet. Nominasjonen er utformet av underdirektør Alfhild Nakken.

3.2.4. Postadresse: Riksarkivet, Postboks 4013 Ullevål stadion, 0806 Oslo.

Telefon: 22 02 26 00. E-post: riksarkivet@arkivverket.no.

3.3 Identifikasjon og beskrivelse av dokumentet

3.3.1. Navn og identifikasjon: Nils Trosners dagbok. Arkivreferanse: Riksarkivet, Manuskriptsamlingen, EA-3677, qv. nr. 48. Plassering: 4A 07703/2.

3.3.2 Beskrivelse av dokumentet: Dagboken består av to bind i kvartformat. Bind 1 dekker s. 29–519, mens bind 2 dekker s. 522–871 pluss noen løse blad. Bind 1 er innbundet, mens bind 2 foreligger i løse legg uten innbinding. Tidsmessig dekker bind 1 tidsrommet 3. april 1710–29. oktober 1711, bind 2 31. oktober 1711–11. januar 1714.

En student solgte dagboken til Riksarkivet i 1883 for kr 50. Saken er journalført i Riksarkivet som nr. 268 i 1883.

Begge bind er skrevet og tegnet med jerngallusblekk. Tegningene er kolorert i rødt, gult og grønt med naturlig transparent pigment og gul plantefarge ev. blandet med indigo i vann. Papiret er håndlaget og i utgangspunktet av god kvalitet, men begge bind bærer preg av slitasje. Bind 1 har blitt påført mekaniske skader, trolig da bokblokken ble skilt fra originalbindet. Dagens bind er trolig fra rundt 1900. De to bindene ligger i separate arkivesker i Riksarkivets depotmagasin.

Dagboken er digitalisert og tilgjengelig på Digitalarkivet.no med inngang herfra: <http://www.arkivverket.no/arkivverket/Bruk-av-arkiv/Nettutstillinger/Helsehistorie/Pest-og-sykdom/Den-store-nordiske-krig-1700-1721>.

Trosners dagbok ble første gang publisert (i utdrag) av Roar Tank i 1923 med tittelen *Tordenskjolds matros*. En fullstendig utgave, med samtlige illustrasjoner, vil om kort tid bli utgitt på forlaget UNIPUB av Hans Christian Bjerg (dansk marinehistoriker) og Tor Jørgen Melien (norsk sjøoffiser).

Dagboken er ellers blitt beskrevet og omtalt i mange sammenhenger, og illustrasjonene har vært hyppig brukt. Av nyere omtaler kan vi nevne en artikkel i Arkivverkets faglige tidsskrift *Arkivmagasinet* nr. 2/2006 og i Riksarkivarens publikasjon *A Thousand Years of History* (Oslo 2010).

Referanse:

Professor (em) Sølvi Sogner

Tidl. overarkivar ved Riksarkivet, København Hans Christian Bjerg

Kommandørkaptein Tor Jørgen Melien

3.4 Begrunnelse for innskrivelse av dokumentet i Norges dokumentarv

3.4.1. Autentisitet. Dagboken er ført i pennen av Nils Trosner, og fordi illustrasjonene er gjort fortløpende og samtidig med teksten, er det utvilsomt han som også har laget illustrasjonene.

3.4.2. Dokumentets betydning for Norge. Dagboken er av nasjonal betydning fordi den forteller historien ikke bare til Nils Trosner, men til mange tusen unge norske menn som gjorde tjeneste i den felles dansk-norske flåten. Det er ikke bevart andre dagbøker eller lignende beretninger fra norske sjøfolk i denne perioden.

3.4.3. Tid, sted, mennesker, tema, form og kulturell, åndelig og religiøs verdi. Dagboken ble skrevet midt under den store nordiske krig, som varte fra 1700 til 1721. Nils Trosner deltok i sjøkrigen om bord på flere skip i årene 1710–1714. Disse skipene – og andre skip –

tegner og forteller han om i sin beretning, både i forbindelse med sjøslag og landligge. Vi får vite mye om både vanlige sjøfolks liv og de overordnedes liv, sett gjennom Nils' øyne. Han forteller også om livet på land og gir for eksempel sterke skildringer av pesten som herjet i København i 1711 og 1712. Om Tordenskiold ble det ham fortalt at kongen belønnet sjøhelten med 100 dukater da han lå med skipet Løvendals Gallei ved flåtebasen på Holmen i København.

Det er hevet over tvil at Nils Trosners dagbok har stor kulturhistorisk interesse. Ikke bare fordi den kaster lys over livet om bord på krigsskip tidlig på 1700-tallet, men også over hva en matros i fellesflåten kunne oppleve, forstå, tenke og prestere på denne tiden.

3.4.4. Unikhet, integritet, trussel og bevaring. Dagboken er enestående i sitt slag, og ikke bare i norsk sammenheng. Den er ikke manipulert eller endret over tid. Det foreligger ingen særskilte trusler. Dagboken er digitalisert, og dermed vil ikke informasjonsinnholdet gå tapt, selv om originalen går tapt.

3.5 Juridiske forhold

Riksarkivet både eier og forvalter dagboken. Hvis den kommer med i dokumentarven, kan det føre til større etterspørsel, men det er ikke problematisk, fordi dagboken er digitalisert og tilgjengelig på nettet. Kopier til illustrasjonsbruk mv. blir levert fra digitalisert materiale. Det hefter ikke opphavsrett til materialet. Riksarkivet har juridisk ansvar for å ta vare på dagboken som del av sitt depotansvar.

3.6 Bevaringsplan

Utover de vanlige sikringstiltakene, er ikke dagboken gjenstand for en særskilt bevaringsplan, dette i likhet med andre dokumenter i Riksarkivets varetekt. Men etter digitalisering blir dagboken bare i unntakstilfeller tatt fram fra magasinet. Her er luftfuktighet og temperatur under kontinuerlig overvåking. Risikoen for at katastrofer skal ramme dette magasinet er vurdert å være svært lav. Det er derfor ikke laget noen katastrofeplan for magasinet.

3.7 Konsultasjon og samtykke

Dagbokens eier (Riksarkivet) er orientert om nominasjonen og har godkjent denne.

3.8 Risikovurdering

Den nominerte dagboken er lite truet. De miljømessige forholdene i Riksarkivets lokaler er gode, og dagboken vil ikke kreve store utgifter til bevaring. Etter digitalisering er tilgangen gjort svært begrenset.

3.9 Bevaringsvurdering

Se under punktet om risikovurdering. I siste instans er Riksarkivaren ansvarlig for bevaringen. Daglig ansvar er delt mellom Seksjon for eldre arkiver og specialsamlinger og en seksjon som håndterer konservering og digitalisering (DK-seksjonen).

3.10 Resultatet av nominasjonen

Riksarkivet ønsker økt oppmerksomhet knyttet til betydningen av Nils Trosners dagbok.

VEDLEGG

Manuskriptsamlingen, qv. nr. 48, s. 38-39

